

Powstała w 1919 roku Międzynarodówka Komunistyczna (Komintern) służyła globalnemu promowaniu idei komunistycznej oraz strukturalnemu wsparciu partii i ruchów o charakterze komunistycznym. Długofalowym celem organizacji było przygotowanie i pokierowanie światową rewolucją zmierzającą do obalenia kapitalizmu, i zbudowania fundamentów dla powszechnej wolności. I choć plan ten nie został zrealizowany, to istnienie Kominternu miało znaczący wpływ na międzywojenną politykę oraz myślenie polityczne. Komunizm jawił się bowiem jako realna alternatywa dla liberalnej demokracji, dominującej w Europie w pierwszych latach po I wojnie światowej, a w okresie późniejszym jako przeciwwaga dla niebezpieczeństwa stwarzanego przez faszyzm.

W ostatnich latach patrzy się na Komintern jak na transnarodową formację ideową i intelektualną oraz na strukturę o specyficznej kulturze organizacyjnej, odchodzi się więc od zimnowojennego paradygmatu, wedle którego organizacja z centralą w Moskwie była niczym więcej jak tylko emanacją imperialnych interesów Związku Radzieckiego. W polskiej nauce nowy sposób patrzenia na Komintern jest prawie nieobecny. Tę konkluzję odnieść można do polskiej części Międzynarodówki, tj. Komunistycznej Partii Robotniczej Polski/Komunistycznej Partii Polski (KPRP/KPP). Dotąd np. nie ma jakichkolwiek badań nad Przedstawicielstwem KPRP/KPP przy Komitecie Wykonawczym Międzynarodówki Komunistycznej (KW MK). To ogniwo pośredniczące w wymianie informacji oraz dyspozycji pomiędzy moskiewską centralą Międzynarodówki a kierownictwem polskiej sekcji, czyli KPRP/KPP, funkcjonujące od roku 1921 do 1938 roku, a więc do rozwiązania partii.

Projekt obejmuje zadania z zakresu badań podstawowych i jest próbą rozpoznania nowego obszaru badawczego, pozostawionego zupełnie na uboczu dotychczasowych zainteresowań polskich naukowców (oraz zagranicznych). Celem projektu jest odtworzenie struktury i aktywności Przedstawicielstwa we wskazanych latach, przyjrzenie się jemu od strony kadrowej oraz opisanie kultury organizacyjnej charakteryzującej tę polityczną agendę. Ważny problem badawczy stanowić będzie także określenie stopnia zależności/autonomii tego ciała zarówno wobec kierownictwa Kominternu, jak i kierownictwa KPRP/KPP, którego emanacjami były Biuro Polityczne i Sekretariat Krajowy. Badania nad Przedstawicielstwem mogą również przyczynić się do lepszego zrozumienia stopnia i dynamiki uzależnienia polskiej partii od Kominternu oraz podejmowanych przez kierownictwo partii prób (nieskutecznych) zbudowania pewnej autonomii w obrębie ruchu komunistycznego. To pytania istotne, bo odnieść je można do kwestii szerszej, a więc charakteru polskiego komunizmu w ogóle.

Podstawowa dokumentacja Przedstawicielstwa KPRP/KPP przy KW MK znajduje się w Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Społeczno-Politycznej (RGASPI) w Moskwie. To umiejscowienie jest z pewnością jednym z powodów braku badań nad agendą. Przed 1989 rokiem, bo dostęp do jego wspomnianych archiwaliów był niemal całkowicie ograniczony, po roku 1989 z kolei korzystano z niego okazjnie, a nieliczni badacze koncentrowali się na poszukiwaniu w zespole archiwalnym głównie dokumentów związanych ogólnie z historią KPP. Brak badań nad Kominternem i jego polską częścią uniemożliwia krajowym badaczom uczestnictwo w międzynarodowej sieci naukowej zajmującej się refleksją nad tą organizacją. Prezentowany projekt ma także przełamywać określoną niemożność. Badania przynieść mają publikacje, które do obiegu naukowego wprowadzą nową tematykę. Koncentrować się one będą na kwerendach archiwalnych w moskiewskim RGASPI. Uzupełnią je kwerendy w Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz w bibliotekach – im. Lenina w Moskwie oraz w Bibliotece Sejmowej w Warszawie, która przechowuje materiały po byłym Zakładzie Historii Partii Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Efektem końcowym projektu mają być dwie anglojęzyczne publikacje w czasopiśmie o międzynarodowym zasięgu (notowanych w bazach Scopus lub/i Web of Science) oraz monografia.